



---

**Državni izpitni center**

---



M 2 1 2 5 2 1 2 3

JESENSKI IZPITNI ROK

# **SOCIOLOGIJA**

---

---

**NAVODILA ZA OCENJEVANJE**

**Ponedeljek, 30. avgust 2021**

---

**SPLOŠNA MATURA**

---

Moderirana različica

## IZPITNA POLA 1

### Strukturirane naloge

#### 1. Identiteta in kultura

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.1	4	štiri od: <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ človekova zmožnost simboliziranja</li> <li>♦ sposobnost učenja</li> <li>♦ svobodno bitje</li> <li>♦ dolgo odraščanje</li> <li>♦ odprtost do sveta</li> <li>♦ prilagajanje narave svojim potrebam</li> <li>♦ družbenost ...</li> </ul>	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.2	2	<ul style="list-style-type: none"> <li>♦ sporazumevanje</li> <li>♦ povezovanje</li> <li>♦ identifikacija</li> </ul>	Za tri pravilne navedbe 2 točki, za dve 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.3	1	♦ inkulturacija	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.4	1	norme: <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ So družbeni dogovori o tem, kako naj ravnamo.</li> </ul>	
	1	vrednote: <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ So nizi idej o tem, kaj ljudje pojmujejo kot želeno, lepo, dobro.</li> </ul>	
	1	♦ Norme izhajajo iz vrednot (vrednote so okvir za oblikovanje norm).	
<b>Skupaj</b>	<b>3</b>		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.5	1	asimilacija: <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ prevzemanje (prostovoljno ali prisilno) druge kulture in opuščanje svoje</li> </ul>	
	1	♦ navedba primera asimilacije	
	1	multikulturalnost: <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ soobstoj različnih kultur (ohranjanje kulturnih raznovrstnosti)</li> </ul>	
	1	♦ navedba primera multikulturalnosti	
<b>Skupaj</b>	<b>4</b>		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.6	2	dve od: <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ enosmernost (iz centrov proti periferiji)</li> <li>♦ omejena zmožnost sprejemanja na periferiji (skromna kupna moč)</li> <li>♦ obujanje zavesti o lokalnih posebnostih</li> <li>♦ pojav protiglobalizacijskih gibanj ...</li> </ul>	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.7	1	♦ etnocentrizem	
	1	♦ kulturni relativizem	
	1	♦ protikultura (kontrakultura)	
<b>Skupaj</b>	<b>3</b>		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.8	1	♦ Družbe ustvarjajo/izumljajo nove kulturne elemente.	

## 2. Odločanje v skupnosti

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.1	2	Prisila: <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ ljudje ji ne priznavajo legitimnosti (je ne dojemajo kot upravičene)</li> <li>♦ ljudje se ji podrejujejo zaradi strahu pred sankcijami</li> </ul>	
	2	Oblast (avtoriteta): <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ ljudje jo sprejemajo kot legitimno, upravičeno</li> <li>♦ ljudje se ji prostovoljno podrejujejo</li> </ul>	
<b>Skupaj</b>	<b>4</b>		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.2	1	♦ glede na način legitimiranja oziroma vir legitimnosti	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.3	2	♦ Država je sistem političnih institucij v družbi, ki izvajajo oblast.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.4	1	♦ demokratični politični sistem/demokracija	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.5	3	tri od: ♦ državna oblast je izvoljena in zamenljiva ♦ zagotavlja politične in državljanske pravice (volilna pravica, pravica do političnega združevanja) ♦ priznana je raznovrstnost družbenih interesov ♦ državljani so svobodni in enakopravni pred zakonom ♦ pravica državljanov do oblikovanja državne oblasti ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.6	2	♦ pojmovanje nacije je vezano na državljanstvo ♦ ideja o narodu kot o politično dejavnem ljudstvu	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.7	3	♦ K ♦ N ♦ K ♦ K ♦ N	Za pet pravilnih rešitev 3 točke, za štiri ali tri 2 točki, za dve 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.8	1	Instrumentalni model: ♦ volivci se vsakokrat posebej opredeljujejo glede na program, ki ga stranke ponujajo	
	1	Taktični/negativni model: ♦ ljudje volijo posamezno stranko, da bi preprečili prihod na oblast drugi stranki	
<b>Skupaj</b>	<b>2</b>		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.9	1	♦ (Max) Weber	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.10	1	storitve so, tri od: ♦ točne ♦ hitre ♦ predvidljive ♦ cenene ♦ učinkovite ...	Za tri pravilne navedbe 1 točka.

### 3. Šolanje

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.1	1	♦ (načrtno in sistematično) izobraževanje	
	1	♦ (načrtna in sistematična) vzgoja	
<b>Skupaj</b>	<b>2</b>		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.2	2	♦ Izobrazba je dejavnik pridobljenega družbenega statusa. Človeka kvalificira za opravljanje plačanega dela, višja izobrazba omogoča tudi dostop do več družbene moči in ugleda.	Za celovit odgovor 2 točki, za delno ustrezen 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.3	1	♦ 18./19. stoletje	Kot pravilno rešitev upoštevamo tudi, če kandidat napiše le »18. stoletje« oziroma le »19. stoletje«.
	1	♦ razsvetljenstvo	
<b>Skupaj</b>	<b>2</b>		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.4	1	♦ potrebno izobraževanje delovne sile	
	1	♦ oblikovanje državljanske pripadnosti/identitete	
	1	♦ razvoj javne blaginje, več socialnih pravic, preventiva pred neželenimi družbenimi pojavi ...	
<b>Skupaj</b>	<b>3</b>		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.5	2	♦ V šolske ustanove se enakopravno vključujejo posamezniki ne glede na spol, družbeno poreklo, etnično pripadnost, versko pripadnost. ♦ To ne pomeni, da šola odpravlja dejanske socialne razlike.	Za 2 točki morajo kandidati v odgovor vključiti oba vidika.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.6	2	dve od: ♦ Družina se prilagaja posamezniku in bolj upošteva individualne posebnosti, šola deluje načrtno in sistematično ter zahteva od posameznika, da se prilagaja sistemu. ♦ Družina deluje predvsem neformalno, šola veliko bolj formalno. ♦ Družina ima zgodnejši, trajnejši, praviloma močnejši vpliv na oblikovanje osebnosti posameznika kakor šola. ♦ Razlikujeta se po mehanizmih delovanja: družina z zgledi in posnemanjem, čustveno povezanostjo med člani, šola s formalnimi načrti, cilji, metodami, uporabo formalnih sankcij ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.7	1	dve od: <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ družinsko poreklo</li> <li>♦ ekonomski status</li> <li>♦ spol</li> <li>♦ religijska pripadnost</li> <li>♦ rasna pripadnost</li> <li>♦ etnična pripadnost</li> </ul>	
	2	♦ Izmed navedenih dejavnikov enega predstavijo in pojasnijo, kako ohranja svoj vpliv na družbeno promocijo/družbeno mobilnost v sodobnih družbah.	Za ustreznost predstavitev enega pravilno navedenega dejavnika 2 točki, za delno ustreznost predstavitev 1 točka.
<b>Skupaj</b>	<b>3</b>		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.8	2	♦ Šola izvaja enako socializacijo za vse in prenaša skupne vrednote družbe na mlajše generacije. S tem omogoča družbeno integracijo in večjo stabilnost družbe.	Za celovit ustrezen odgovor 2 točki, za delno ustrezen 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.9	1	♦ D	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.10	1	♦ vrednote, neformalne norme, vedenje, odnosi med učitelji in učenci, ki niso predpisani in jasno definirani, a imajo močan vpliv	

#### 4. Odklonskost in kriminaliteta

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.1	1	odklonskost: <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ ravnanje ali delovanje, ki krši družbene norme, tako odstopa od pričakovanj in zahtev neke družbe ali družbene skupine</li> </ul>	
	1	konformnost: <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ ravnanje v skladu s pravili, pričakovanji ali zahtevami družbe oz. posamezne družbene skupine</li> </ul>	
	1	kriminaliteta: <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ dejanja, ki jih kazensko pravo opredeljuje kot kazniva</li> </ul>	
<b>Skupaj</b>	<b>3</b>		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.2	2	♦ Norme in pričakovanja glede družbeno sprejemljivega vedenja se spreminjajo v času. V nekem obdobju so bila dejanja, ki so danes dovoljena, prepovedana. Druga dejanja, ki so bila včasih opredeljena kot konformna, so danes odklonska/kriminalna.	
	1	♦ navedba konkretnega primera	
<b>Skupaj</b>	<b>3</b>		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.3	2	♦ Sociolog Émile <b>Durkheim</b> je ugotavljal, da je odklonskost univerzalno družbeno dejstvo in <b>normalen</b> družbeni pojav.	Za vsako pravilno zamenjano besedo 1 točka, skupaj 2 točki.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.4	2	♦ uradni statistični podatki ♦ viktimološke študije ♦ samonaznanitvene študije ♦ ugotavljanje strahu pred kriminaliteto	Za štiri pravilne rešitve 2 točki, za tri ali dve 1 točka.
	2	♦ ustrezna pojasnitev izbrane metode	
<b>Skupaj</b>	<b>4</b>		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.5	1	dve od: ♦ pripadniki nižjih družbenih slojev ♦ rasne manjšine ♦ etnične manjšine ♦ marginalne družbene skupine ♦ mlajši (moški) ♦ malo izobraženi (moški) ♦ brezposelni (moški) ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.6	1	♦ B	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.7	2	ena od: ♦ splošna negativna prevencija – morebitne storilce naj bi misel na kazen odvrnila od kršitve norm ♦ splošna pozitivna prevencija – kaznovanje prispeva k utrjevanju konformnosti večine ♦ posebna pozitivna prevencija – namen kaznovanja je resocializacija storilca	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.8	1	♦ telesno kaznovanje (kaznovanje telesa, nasilje nad telesom, pohabljenje telesa, fizično kaznovanje ...)	Kot pravilno upoštevamo tudi rešitev »smrtna kazen«.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.9	1	dve od: ♦ odvzem prostosti ♦ denarna kazen ♦ družbenokoristno delo	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.10	2	♦ Precej kaznivih dejanj ostane neodkritih, nezabeleženih in neobravnanih. ♦ Žrtve iz različnih razlogov pogosto ne prijavijo kaznivih dejanj.	

## IZPITNA POLA 2

### Esejske naloge (splošna ocenjevalna shema)

Točke	Merila
0–5	<b>Ni razviden sociološki uvid v problem</b> ali vsebina odgovora ne ustreza zastavljeni nalogi. Odgovor ne vsebuje elementov, pomembnih za analizo problema ali razpravo o njem; navedenih je le nekaj splošnih/zdravorazumskih ugotovitev, dejstev, informacij. Ni uporabljena sociološka terminologija, besedilo ni povezano.
6–9	<b>Delno opredeljen problem:</b> navedena so nekatera ustrezna dejstva, ugotovitve, informacije, več navedenih ugotovitev in trditev je napačnih. Zapisana dejstva in trditve so neargumentirane. Na podlagi navedenih podatkov so zaključki oblikovani le deloma.
10–13	<b>Opredeljen problem:</b> navedena dejstva, ugotovitve, informacije so delno ustrezne in sociološko relevantne. Na podlagi navedenih podatkov so oblikovani zaključki, pomembni za razčlenitev problema ali razpravo o njem, in delno argumentirani.
14–17	<b>Jasno opredeljen problem:</b> navedene so ustrezne in sociološko relevantne ugotovitve, dejstva, informacije. Na njihovi podlagi so oblikovani zaključki, argumentirani s poznavanjem sociološke problematike. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in nakazano poznavanje socioloških teorij, če to naloga eksplicitno zahteva.
18–20	<b>Jasno opredeljen problem:</b> navedeni so ustrezni in sociološko relevantni podatki, informacije, dejstva. Med seboj so povezani in omogočajo oblikovanje ustreznih zaključkov, celovito so argumentirani. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in sociološke teorije, če naloga to eksplicitno zahteva. Odgovor izkazuje povezovanje problema iz naslova z drugimi sociološko relevantnimi problemi/problem iz naslova je umeščen v širši družbeni okvir.
Ocenjevalec upošteva tudi <b>jezikovno oblikovanost in urejenost besedila</b> . Če oceni, da problem jezikovno ni predstavljen ustrezno, je mogoče zmanjšati točkovno oceno za največ 5 točk.	



Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
1	20	<ul style="list-style-type: none"> <li>♦ opredelitev dveh konceptov revščine:               <ul style="list-style-type: none"> <li>– absolutna revščina</li> <li>– relativna revščina</li> </ul> </li> <li>♦ razlaga dveh od teorij revščine:               <ul style="list-style-type: none"> <li>– teorija subkulture revščine</li> <li>– teorija situacijske prisile</li> <li>– konfliktna teorija ...</li> </ul> </li> <li>♦ predstavitev stališč o družbeni funkcionalnosti revščine:               <ul style="list-style-type: none"> <li>– poceni delovna sila</li> <li>– industrija revščine</li> <li>– opomin/motivacija</li> <li>– revni so v funkciji »grešnega kozla« ...</li> </ul> </li> </ul>	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
2	20	<ul style="list-style-type: none"> <li>♦ razlaga pojma družbena konstrukcija telesa</li> <li>♦ predstavitev razlik med različnimi družbami (danes, spreminjanje v času ...)</li> <li>♦ predstavitev nekaj različnih posegov v človeško telo</li> <li>♦ podkrepitev trditev s ponazoritvami, s katerimi izkažejo razumevanje in zmožnost uporabe znanja</li> </ul>	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
3	20	<ul style="list-style-type: none"> <li>♦ opredelitev zakonske zveze</li> <li>♦ predstavitev razlike med zakonsko zvezo in družino ter hkrati njune povezanosti</li> <li>♦ ugotavljanje, da predvsem v (post)modernih družbah zakonska zveza izgublja svoj status in pomen: manj je porok, čedalje več ljudi živi v zunajzakonskih partnerskih skupnostih, zakonska zveza ni več nujni pogoj oblikovanja družine (marsikje – tudi v Sloveniji – se več kot polovica otrok rodi zunaj zakonske zveze), povečuje se delež razvez ...</li> <li>♦ ugotavljanje vzrokov za manjši družbeni pomen zakonske zveze</li> </ul>	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
4	20	<ul style="list-style-type: none"> <li>♦ razlaga pojma medijska reprezentacija</li> <li>♦ pojasnitev delovanja medijskih reprezentacij različnih družbenih skupin oziroma kategorij (npr. glede na spol, etnične skupine, starostne kategorije ...)</li> <li>♦ razlaga konkretnih primerov</li> </ul>	

<b>Naloga</b>	<b>Točke</b>	<b>Vsebinska navodila za ocenjevanje</b>	<b>Dodatna navodila</b>
5	20	<ul style="list-style-type: none"><li>♦ človekovo poseganje v ekosfero (izsekavanje gozdov, namakalni sistemi, izkoriščanje neobnovljivih virov, segrevanje ozračja oziroma podnebna kriza, tanjšanje ozonske plasti, izumiranje rastlinskih in živalskih vrst ...)</li><li>♦ vključitev razprave o mejah rasti in obremenitvah planeta (rast prebivalstva, gospodarska rast, pospešena poraba naravnih virov, kopičenje odpadkov ...)</li><li>♦ razprava o ekotehnološkem optimizmu</li></ul>	